Андрій ЖБАНЧИК
т.в.о. завідувача кафедри
вогневої підготовки,
кандидат юридичних наук, доцент

Іван МІНАЙЛОВ
курсант 4-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ Й КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У 2014 році правова система України взяла курс на незворотні зміни, які були викликані спочатку анексією країною-агресором півострову Крим, подальшою збройною агресією на сході України, агресією в Керченській протоці (за результатом якої 26.11.2018 в окремих областях України вперше в історії введено в дію правовий режим воєнного стану) та повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, за наслідком чого на всій території України введено правовий режим воєнного стану. Враховуючи, що правова система України жодного разу у своїй історії не стикалася з подібними викликами та загрозами, а події 24.02.2022 є взагалі безпрецедентними для сучасної світової історії – в правовій системі можуть виникати певні колізії у формі неврегульованих окремих суспільних відносин (прогалин у законодавстві), які на практиці можна долати за допомогою застосування правових принципів, як загальних правових норм до яких закладено певні ідеї. Окрім цього, наукова систематизація правових принципів національної безпеки та оборони України може стати за нагоди в подальшій нормотворчості та правозастосуванні з огляду на розуміння основних ідей, які лежать у галузі правового регулювання національної безпеки та оборони України.

Слід зазначити, що визначити перелік загроз національній безпеці відносно просто, оскільки їхня ідентифікація базується на практичному досвіді. Значно складніше розробити ефективні методи та інструменти протидії цим загрозам. Додаткову складність створює те, що багато загроз не є ізольованими, а взаємопов'язаними та комплексно погіршують безпекову ситуацію. Вплив цих загроз часто накладається на «традиційні» проблеми національної та міжнародної безпеки держави. Глобалізація та інформаційно-комунікаційна революція значно розширили можливості для діяльності легальних організацій і суспільних інститутів, але водночас відкрили широкі можливості для деструктивних груп і організацій, що негативно впливають на розвиток суспільства [1].

Конституційні положення щодо національної безпеки деталізуються в чинному законодавстві України. Для реалізації цих норм, починаючи з 1997 року, було прийнято низку нормативно-правових актів, зокрема Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України, затверджену Постановою Верховної Ради України від 16.01.1997 р. № 3/97-ВР, Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV, Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» та інші документи. З часом ці акти оновлювалися, деякі втратили чинність або діють у новій редакції. Наразі основним нормативно-правовим актом у сфері національної безпеки є Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Він визначає та розмежовує повноваження державних органів у сферах національної безпеки та оборони, створює основу для координації політики та процедур органів влади й інших державних структур, чиї функції пов'язані з національною безпекою та обороною, а також сил безпеки й оборони [2].

Принцип побудови національної безпеки України передбачає створення сучасної системи, що базується на поєднанні існуючих і спеціально створених органів, державних та недержавних структур, соціальних груп, суспільних об'єднань і громадських організацій,

окремих осіб, а також на специфічних правових, інформаційних, політичних, економічних та інших взаємозв'язках між ними. Мета такої системи – забезпечення національних інтересів громадян у різних умовах управління та ефективне функціонування системи національної безпеки [3, с. 75].

У статті 1 Закону України «Про оборону України» закріплено принцип бойового імунітету для осіб, залучених до заходів національної безпеки та оборони. Згідно з цим принципом, особи, які законно беруть участь в обороні України, звільняються від відповідальності, зокрема кримінальної, за втрати особового складу, бойової техніки чи іншого військового майна, а також за наслідки застосування зброї або іншої сили під час відсічі збройної агресії чи ліквідації збройного конфлікту. Це стосується виконання інших оборонних завдань із використанням будь-яких видів озброєння, якщо наслідки дій неможливо було передбачити за умов розумної обачності або вони покриваються виправданим ризиком. Принцип не поширюється на випадки порушення законів і звичаїв війни або застосування сили всупереч міжнародним договорам, обов'язковість яких затверджена Верховною Радою України [4].

Отже, забезпечення міжнародної та національної безпеки є фундаментальним завданням держави, закріпленим як у загальноправових, так і конституційно-правових нормах. Конституція України та відповідне законодавство визначають основні принципи та механізми захисту суверенітету, територіальної цілісності та прав громадян. Важливою складовою є чітке розмежування повноважень державних органів у сферах безпеки і оборони для забезпечення ефективного функціонування системи. Інтеграція національних зусиль з міжнародними стандартами та практиками дозволяє підвищити здатність держави протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Таким чином, послідовне дотримання конституційно-правових засад і загальноправових принципів є ключем до стабільності та стійкості національної і міжнародної безпеки України.

1. Юськів Х. В. Нові виклики та загрози для системи національної безпеки держави в умовах трансформації системи міжнародних відносин на глобальному й регіональному рівнях: теоретико-методологічні та прикладні аспекти //International relations, part "Political sciences". 2016. №. 11. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/view/2903

2. Насонов М.І. Конституційні засади правовідносин у сфері національної безпеки України. № 6/2023. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2023/201.pdf

3. Бутнік-Сіверський О. Б. Принципи формування національної безпеки України з позиції прав інтелектуальної власності: теоретичний зріз розвитку. Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України. Науково-практичний журнал «Теорія і практика інтелектуальної власності». Київ, 2018. № 3 (101). С. 70–83.

4. Про оборону України : Закон України. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12

Юлія ЗАВГОРОДНЯ
доцент кафедри теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна), кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕЖІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ВИМІР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні виклики міжнародній і національній безпеці, зумовлені збройними конфліктами, трансформацією безпекового середовища та поширенням режимів надзвичайного правового регулювання, є чинниками переосмислення співвідношення пріоритетів безпеки і захисту фундаментальних прав. В умовах воєнного стану держава наділяється розширеними повноваженнями щодо обмеження окремих прав з метою захисту